

Котенко Т. В. От становления местного самоуправления в условиях независимости Украины до интеграции общества (теоретико-правовой аспект)

Местное самоуправление определено как элемент гражданского общества и средство его интеграции. Доказана зависимость развития институтов местного самоуправления и провозглашения независимости Украины, создавшей условия для формирования национальных традиций системы местного самоуправления. Определено значение для становления местного самоуправления Декларации о государственном суверенитете, Акта провозглашения независимости Украины, утвердивших самоуправление народа Украины. В результате анализа нормативных актов, регулирующих местное самоуправление в 1992–1997 гг., обосновано вывод касательно эволюции развития правового регулирования местного самоуправления.

Ключевые слова: местное самоуправление, гражданское общество, законодательство, интеграция общества.

Kotenko T. Experience of formation of local self-government in terms of Ukraine's independence from the Social Integration (theoretical and legal aspects)

In the article author analyze local self-government as an element of civil society and its integration. Proved the dependence from development of institutions of local self-government and independence of Ukraine, created conditions for the formation of national traditions of the local government system. A value for the formation of local self-government of the Declaration of State Sovereignty, the Act of Independence of Ukraine, that have approved the Ukrainian people self-government. An analysis of the regulations governing the local government in 1992–1997 valid conclusions about the evolution of the legal regulation of local self-government.

Key words: local government, civil society, law, society integration.

УДК 340 (477)

*Станіслав Володимирович Кухтик,
здобувач відділу теорії держави і права
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЇ ОБОРОНИ КРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗРУШЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Держава являє собою складне соціальне утворення, головною метою якого є забезпечення, захист, врегулювання і гарантування (у тому числі за допомогою права) соціально-групових, суспільних та індивідуальних інтересів. Відповідно, держава спрямовує свою діяльність на врегулювання найважливіших сфер суспільного життя.

Функції держави є одним із найважливіших напрямів дослідження у межах теорії держави і права. Насамперед це обумовлено тим, що вони є:

- основними напрямками діяльності держави, тобто дозволяють визначити найважливіші сфери суспільного життя, врегулювання яких становить першочергове значення;
- проявом діяльності держави, тобто, розуміючи сутність функцій держави, ми маємо змогу простежити «матеріальне» вираження існування держави;
- залежно від того, якою мірою реалізуються, можна визначити наскільки ефективними є існуючі інститути держави.

Значна кількість досліджень у галузі юриспруденції присвячена саме питанням, що стосуються функцій держави. Зокрема, вказаній темі присвячені дисертаційні дослідження О. Ва-

рич, О. Джураєвої, В. Сало, Г. Падалка, П. Онопенка та ін. Проте це не означає, що дослідження цього напрямку втрачає свою актуальність. Науковий інтерес до вказаного питання обумовлений двома основними аспектами:

1) викликами сучасності, тобто необхідністю вдосконалення існуючих та дослідження нових функцій у зв'язку зі змінами, що відбуваються у процесі розвитку держави під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів;

2) потребами науки, тобто необхідністю уточнення, виведення єдиного підходу до визначення поняття «функції держави», а також до їх класифікації.

У зазначеній статті особлива увагу приділяється трансформації однієї з функцій держави, яка на сьогодні має актуальне значення для українського суспільства, а саме — оборонної. Нині зазначену тему досліджують не тільки журналісти, експерти і представники органів державної влади, українське та міжнародне суспільство, а й такі вчені, як Г. Арбатов, В. Волков, Ю. Дерюгін, М. Єфімов, А. Кінайський, М. Клекіт, В. Ковальов, М. Лазарєв, І. Радик, В. Серебрянников, О. Скворцов, Ю. Токарев та ін.

На кожному історичному етапі розвитку перед державою постають різноманітні цілі та завдання, відповідно, повинні змінюватися і функції держави. Тому функції доцільно вважати відносно стабільними, тобто такими, що є постійними на певному етапі розвитку, до моменту досягнення поставленої мети. Те саме стосується і функції оборони країни, яка змінюється залежно від існування зовнішніх та внутрішніх загроз у певний період часу розвитку держави.

Функція оборони країни має першочергове значення у всі часи. Вона базується на принципі підтримки достатнього рівня обороноздатності суспільства, що відповідає вимогам його державної безпеки, призначається для захисту суверенітету і територіальної цілісності держави, попередження збройних конфліктів, що загрожують життєво важливим інтересам держави [7, с. 487]. Оборона країни передбачає вироблення чіткої оборонної стратегії, зміцнення оборонної потужності, вдосконалення збройних сил, охорону державного кордону тощо [3, с. 54]

У статті 17 Конституції України закріплено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [2].

Ця функція здійснюється державою різноманітними шляхами, основними з яких є дипломатичні, політичні та в крайньому разі військові заходи. Більшість країн світу на сучасному етапі проголосили оборонну військову доктрину, суть якої зводиться до того, що саме в мирний час необхідно докладати максимальні зусилля для недопущення воєн [4, с. 79].

Відповідно до ст. 1 Закону України від 6 грудня 1991 р. «Про оборону України» [6] оборона України — це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Оборона України базується на готовності та здатності органів державної влади, усіх ланок воєнної організації України, органів місцевого самоврядування, єдиної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, при необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони (ст. 2).

Тобто, як ми бачимо, сутність оборони держави полягає у комплексі заходів всередині держави, спрямованих на забезпечення її захисту від зовнішніх посягань.

Поняття «оборона держави» багатоаспектне. Наприклад, О. Осауленко цілком обґрунтовано до цього поняття включає таку систему заходів:

- зміцнення обороноздатності держави, тобто здатності держави до захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального та морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації (ст. 1) [6];

- щоденне підвищення боєздатності та боєготовності збройних сил, адже згідно з ч. 2 ст. 17 Конституції України оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України. Відповідно, держава має забезпечити соціальну захищеність, професійну підготовленість, технічне оснащення власних збройних сил;

- охорона державних кордонів, тобто діяльність спеціальних органів, спрямована на дотримання та впровадження законів, які стосуються прикордонного режиму;
- організація цивільної оборони, тобто низка заходів у мирний час, спрямованих на протистояння населення країни можливому нападу ворога у військовий час [4, с. 54].

Спробуємо визначити, яким чином процеси глобалізації впливають на функцію оборони країни.

Перш за все глобалізація впливає на оборонні можливості країни, адже в рамках міжнародного співробітництва держави: 1) обмінюються досвідом у сфері здійснення оборонних заходів; 2) постачають одна одній зброю, військову техніку тощо; 3) вступають у міжнародні організації, альянси з метою підвищення власної обороноздатності.

Названі тенденції є позитивними, проте глобалізація створює і негативні умови для оборонної функції держави: виникнення міжнаціональних, міжетнічних конфліктів, почастищення випадків прояву сепаратизму, екстремізму; втручання більш сильних країн у внутрішні справи слабкіших держав.

Останній пункт є особливо актуальним для України. Україна була і є країною, економіка якої перебуває у стані перехідного періоду, державний апарат якої не працює належним чином, що, в підсумку, впливає на здатність державних органів ефективно виконувати функцію оборони країни перед зовнішнім агресором — сусідньою державою.

Збройний конфлікт, який існує на території України, та наявність зовнішньої загрози, змушують державні органи та громадянське суспільство трансформувати і вдосконалювати систему дій та механізми ефективної реалізації функції оборони країни, яка зазнала значного занепаду та не функціонувала належним чином протягом тривалого часу за відсутності зовнішньої агресії з боку інших сусідніх країн.

Оборонна галузь української промисловості протягом останніх років була орієнтована на експорт. Україна протягом 2008–2012 рр. посідала дев'яте місце серед експортерів продукції озброєння та військової техніки. Державне фінансування оборонної галузі та державних програм скорочувалося, державні замовлення на військові технології та техніку досягали дуже низького рівня, через що галузь, яка забезпечує ефективне виконання функції оборони країни, опинилася у дуже скрутному становищі.

Відповідно до звіту Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру *SIPRI* [1] у 2014 р. витрати на військову галузь загалом скоротилися на 0,4 % порівняно з 2013 р. та досягли 1,8 трлн доларів. Проте країни Центральної Європи, Балтійські та Нормандські держави збільшують військовий бюджет через тривалий конфлікт на сході України, переглядаючи свої попередні бюджетні плани щодо його скорочення. Водночас країни Західної Європи не поспішають підвищувати свої оборонні бюджети, незважаючи на рекомендації Північноатлантичного Альянсу (НАТО) до держав-членів щодо підтримки витрат на військове озброєння на рівні 2 % ВВП. Такі країни, як Франція, Велика Британія, Німеччина, Італія та Іспанія планують зменшити військові видатки. Україна, в свою чергу, у 2014 р. підвищила видатки на підтримку оборонної галузі на понад 20 % та планує збільшити їх у 2015 р.

На 2015 р. у державному бюджеті України на посилення обороноздатності України передбачено 85 млрд гривень, або 5 % ВВП. Зазначені видатки перевищують показник минулого року в 3 рази, і в 4–6 разів — оборонні бюджети останніх років довоєнного періоду. Тобто у зв'язку з появою зовнішньої агресії та розростанням збройного конфлікту на території країни оборонний комплекс переорієнтовується на внутрішні потреби держави для виконання поставлених завдань з оборони країни та починає отримувати додаткове фінансування з метою повного та ефективного виконання функції оборони країни.

З огляду на те, що на потреби оборонної галузі у 2015 р. надходять додаткові фінансові ресурси, а одним із головних розпорядників бюджетних коштів у цьому напрямі є Міністерство оборони України, яке є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва [5], та в якому протягом тривалого часу були і залишаються дуже високі корупційні ризики, до моніторингу розподілу та використання цих коштів, а також проведення тендерних процедур долучилося громадянське суспільство у вигляді волонтерів із проекту «Волонтерський десант».

Вісім волонтерів стали працівниками Міністерства оборони України. Основними сферами діяльності нових співробітників Міністерства є контроль та вдосконалення сфери закупівель і комплектації української армії. За короткий проміжок часу «Волонтерському десанту» вдалося затвердити медичну аптечку та розробити новий сухий пайок для бійців, вдосконалити та зробити більш прозорими тендерні закупівлі, налагодити взаємодію між різними департаментами, ведеться робота над розробкою проектів законів, зокрема щодо медико-соціальної реабілітації бійців, вводиться система електронного документообігу для пришвидшення процедури прийняття рішень тощо.

Прикладом змін, яких зазнає функція оборони країни під впливом глобалізаційних процесів, є поява та входження до апарату держави, у цьому випадку Міністерства оборони України, нових структурних одиниць. Військові волонтерські батальйони, такі як «Азов», «Айдар», «Донбас» та «Дніпро», формально підпорядковуються Міністерству внутрішніх справ України або Міністерству оборони України, проте де-факто контролюються та координуються їх засновниками (політичними партіями, різними націоналістичними рухами або групами). Проте прикладом входження до структури та підпорядкування Міністерству оборони України є один із добровольчих українських корпусів, який наразі має статус незаконного збройного формування. Нині узгоджується механізм і розробляється законопроект, який дозволить цій структурі увійти до складу Міністерства оборони України, проте за певних умов, висунутих добровольчим корпусом та його членами.

Також слід зазначити, що навіть попри те, що України не є членом НАТО, члени-держави цієї організації та інші партнерські країни надають Україні фінансову підтримку (частина з яких спрямована на реформування Міністерства оборони України), військових інструкторів і нелетальну зброю з метою підвищення рівня обороноздатності країни проти зовнішньої військової загрози і внутрішнього збройного конфлікту, що забезпечує в певному напрямі трансформацію функції оборони країни та частини апарату держави, який її здійснює.

Список використаних джерел

1. *Звіт* Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру SIPRI за 2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sipri.org/media/pressreleases/2015/milex-april-2015>.
2. *Конституція* України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // *Голос України*. — 1996. — № 138.
3. *Матузов Н. И.* Теория государства и права : учеб. / Н. И. Матузов, А. В. Малько. — М. : Юристъ, 2004. — 270 с.
4. *Осауленко О. І.* Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / О. І. Осауленко. — К. : Істина, 2007. — 336 с.
5. *Положення* про Міністерство оборони України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 // *Офіційний вісник України*. — 2014. — № 97. — Ст. 2796.
6. *Про оборону* України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII // *Відомості Верховної Ради України*. — 1992. — № 9. — Ст. 106.
7. *Стеценко С. Г.* Адміністративне право України : навч. посіб. / С. Г. Стеценко. — Вид. 3-тє, перероб. і доп. — К. : Атіка, 2011. — 624 с.

Кухтик С. В. Трансформація функції оборони країни під впливом глобалізаційних зрушень (на прикладі України)

Статтю присвячено дослідженню трансформації функцій держави, які зазнають змін внаслідок глобалізаційних процесів. Особливу увагу приділено аналізу впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на розвиток і вдосконалення функції оборони країни на прикладі України.

Ключові слова: функції держави, функція оборони країни, глобалізаційні процеси, добровольчі батальйони, волонтери.

Кухтик С. В. Трансформация функции обороны страны под влиянием глобализационных сдвигов (на примере Украины)

Статья посвящена исследованию трансформации функций государства, которые изменяются в результате глобализационных процессов. Особое внимание уделено анализу влияния внешних и внутренних факторов на развитие и совершенствование функции обороны страны на примере Украины.

Ключевые слова: функции государства, функция обороны страны, глобализационные процессы, добровольческие батальоны, волонтеры.

Kukhtyk S. Transformation of defense's function of a state under the influence of globalization shifts (example of Ukraine)

The article is devoted to research the transformation of state's functions under the influence of globalization processes. The special emphasis is given to the analysis of internal and external factors' influence on the development and improvement of the defense's function of a country based on the example of Ukraine. The role and importance of defense's function of a state are described and analyzed as well as the system of measures, which are inherent for this kind of function. The influence of globalization processes on the function of defense of a country and further changes in the state are identified and examined.

The changes in defense's function of Ukraine (e. g. increased budget for defense industry), which emerge during the appearance and dissemination of external and internal threats, are described.

The role and influence on transformation of defense's function of state of civil society, i. e. volunteers from different self-organized communities in Ukraine, armed volunteer battalions as well as support (e. g. financial support, external military instructors and non-lethal weapons) are analyzed.

Key words: functions of state, defense's function of state, globalisation proceses, volunteer battalions, volunteers.

УДК 316.3-027.31: [34+17]

*Лариса Анатоліївна Кушинська,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Інституту політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ ТА ЕТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасне суспільство є неоднорідним утворенням, в якому співіснують держави, нації, що борються за своє право на державність, народи, що, існуючи у формі племен, перебувають під юрисдикцією інших країн. Це утворення є динамічним, а глобалізація, будучи природнім наслідком цієї динаміки, передбачає існування певних однотипних уявлень, правових та етичних ідей, понять. Важко сказати, наскільки позитивним є це явище, однак воно є об'єктивною реальністю, на яке мають зважати сучасні народи і нації, котрі не бажають лишитися на узбіччі історії. Всі народи пройшли свій унікальний шлях становлення та розвитку, але не кожному із них вдалося забезпечити своє існування у формі суверенної незалежної держави.

Нині в Україні, котра здобула незалежність майже чверть століття тому, тривають процеси гармонізації законодавства, подолання негативної політико-правової спадщини пострадянського суспільства, а також визначення вектора подальшої розбудови вітчизняної правової системи. Процеси глобалізації, вплив яких є незаперечним, не лишають поза увагою й сучасну Україну.

Оскільки зазначена проблематика має очевидний міждисциплінарний характер, серед дослідників, котрі приділяли їй увагу, є правознавці, філософи, соціологи. Серед правознавців окремі аспекти проблеми розглянуто у працях Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, соціологів О. Маркозової, В. Танчера, І. Чудовської-Кандиби, філософів В. Андрущенко, В. Савельєва, О. Чаплигіна та інших дослідників.

Метою статті є визначення напряму зміни і трансформації правових та етичних уявлень і формату їх подальшого співіснування у динамічному глобалізованому світі і, на основі цього, приблизний прогноз для України.